

**İSTİKLÂL SAVAŞI'NDA TRAKYA BÖLGESİ
VE BAŞARISIZLIK NEDENLERİ
(Ekim 1918 - Temmuz 1920)**

Yrd. Doç. Dr. Zülâl KELEŞ*

ÖZET

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra diğer bölgelerde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki son toprakları olan Doğu Trakya'nın Yunanistan'a verilmesine karşı siyasî ve askerî alanda önemli mücadeleler verilmiştir. Neticede 20 Temmuz 1920 günü başlayan Yunan taarruzu karşısında Tekirdağ'daki birlikler direnememiş, Ordu dağılmış ve Doğu Trakya savunması birkaç gün içinde çökmüş, 25 Temmuz 1920 günü kalan birlikler de Bulgaristan'a geçmiş ve Edirne İstiklâl Savaşı sonuçlanana kadar Yunanistan'ın işgalinde kalmıştır. Bu çalışmada mücadelenin 1920 Temmuz'u sonunda gerçekleşen Yunanistan'ın işgaline kadar olan dönemi değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Edirne, Doğu Trakya, Batı Trakya, Birinci Kolordu, Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

* PAÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi , Öğretim üyesi.

ABSTRACT

Following the sign of Mondros Truce, important struggles occurred in political and military areas against the handing over East Thrace to Greece, the last territories of Ottoman State in Europe. The attitude of Tekirdag governor in that way made the commander of 55 hesitant. As a result, on 20 July 1920, the troops in Tekirdag could not resist the commencing Greece attacks, the army dispersed and the defence of the East Thrace fell in a few days, the remaining troops passed to Bulgaria on 25 July 1920 and Edirne remained in the Greece occupation until the end of the National Freedom War. In this study, the period of this struggle until the occupation of Greece in the end of July 1920 is assessed.

Key Words

Edirne, East Thrace, West Thrace, the first Army Corps, the Association of Trakya-Paşaeli Defending Law

Giriş

İstiklal Savaşı'nda Trakya cephesindeki mücadeleyi iki döneme ayırmak mümkündür. Birinci dönem, Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı tarihten başlayarak Temmuz 1920' de bölgenin Yunanistan tarafından işgaline kadar verilmiş olan siyasî ve askerî mücadeleleri kapsamaktadır. İkincisi ise söz konusu tarihten sonra sürdürülen faaliyetler ve Mudanya Mütarekesi'nin imzalanması ile Trakya'nın yeniden Türk Topraklarına katılma sürecidir. Bu çalışmada 20 - 25 Temmuz 1920 de gerçekleşen Yunan işgaline kadar olan dönem ele alınmaya çalışılacaktır.

O günkü siyasî literatürde Doğu Trakya olarak yer alan Edirne Vilâyeti, 1362 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır¹. Edirne vilâyeti, bu tarihten adı geçen vilâyet, itibaren Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da ilerlemesinde son derece önemli rol oynayan bir harekât üssü ve devlet merkezi olmuştur. Edirne Vilâyeti, İstanbul'un fethi sırasında ve fethinden sonraki dönemde de önemini korumuştur. İstanbul ve Boğazların güvenliği ve devletin devamı için elde tutulması gereken bu bölgelerin önemi özellikle Balkan Savaşı sonrasında daha da artmış, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki son toprakları haline gelmiştir.

Balkan Savaşlarından sonra imzalanan (29 Eylül 1913) İstanbul Antlaşması ile Batı Trakya bölgesi Bulgaristan sınırlarında kalmıştır. Osman Devleti I. Balkan Savaşı sırasında kaybettiği Edirne'yi 13 Temmuz 1913 te geri almıştı. Ancak nüfusunun yüzde seksenden fazlası Türk olan Batı Trakya Bölgesi, Antlaşmanın imzalanabilmesi için Türk topraklarının dışında bırakılmıştı². Burada kurulmuş olan "Garbi Trakya Hükümet-i Müstakillesi"³ idarecileri de İstanbul'a dönmek zorunda kalmışlardı.

1 Mehmet Tayyip Gökbilgin, "Edirne" *İslam Ansiklopedisi*, c. IV, İstanbul 1993, s. 107 vd.

2 T. C. Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri Balkan Harbi (1912-1913)* c. II, kısım 2, kitap 2, Ankara 1981, s. 547-48.

3 Edirne'nin geri alınmasında önemli rolü olan "Hurşit Paşa kolordusu" ndan ayrılan bir akıncı müfrezesi ile Batı Trakya'da Bulgar çetelerinin Türklere yaptığı mezalime engel olmak amacıyla faaliyetlerini sürdüren Akıncı Müfrezeleri Gümtüleine ve İskeçe'ye de hakim olmuşlardı. Eşref Kuşçubaşı, Binbaşı Süleyman Askeri Bey, Fuat (Balkan) Bey gibi isimlerin önderliğinde gerçekleştirilen bu başarılarından sonra, Müderris Salih Hoca'nın başkanlığında "Garbi Trakya Hükümet-i Muvakkatesi" kurulmuştu. Bu durum Bulgaristan'ı tedirgin ettiği gibi antlaşmayı engellemesi kaygısıyla Osmanlı Hü-

Balkan savaşları sonunda Makedonya'nın Yunanistan'a geçen bölümü ve Batı Trakya'daki Türklerin büyük bir çoğunluğu karşılaştıkları baskılar nedeniyle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştı. Buna rağmen I. Dünya Savaşı sonunda Mondros Mütarekesi imzalandığı sırada bölgedeki Türk nüfusu diğer unsurlardan fazla idi.

I. Dünya Savaşı sonunda İtilâf Devletleri ile Osmanlı Devleti'nin müttefikleri arasındaki ilk mütareke antlaşması Bulgaristan'la yapılmıştı (29 Eylül 1918)⁴. Bulgaristan, imzaladığı antlaşmaya göre Yunanistan ve Sırbistan topraklarında işgal ettiği yerleri boşaltarak, ordusunun üç tümen ve dört süvari alayı dışındaki kısmını terhis edecekti. ⁵ Mütarekenin gizli kalan bölümünde ise İtilâf Devletlerinin Bulgaristan'daki kara ve demiryollarından faydalanması ve Bulgar Hükûmetinin müttefiklerine karşı İtilâf Devletlerince yapılacak herhangi bir askerî harekâta, kendi topraklarından yararlanılmasına izin vereceği hükümü yer almakta idi. İtilâf Devletleri ordusu Antlaşmaya dayanarak General Milne komutasında ilerlemeye başlamış böylece Doğu Trakya ile İstanbul ve Boğazlar tehlikeye düşmüştü⁶. Osmanlı Hükûmeti, Bulgaristan'ın mütareke imzalamasından bir süre sonra İstanbul ve Boğazlarda bulunan I. Kolordu'yu savunmasız durumdaki Doğu Trakya'ya göndermişti. 1918 Ekim ayının ilk haftasında I. Kolordu birliklerinin tamamı bölgeye ulaşmış, özellikle Baklaburun ve Enez hattına yığınak yaparak tedbirler almaya başlamıştı⁷.

Gerçekte, Bulgaristan'ın tesliminden sonra Almanya ve Avusturya'nın Osmanlı Devleti'yle bağlantısı kesilmiş, Almanya da Mütareke istemiş ve

kümetini de harekete geçirmiş ve Batı Trakya idarecilerine geri dönmeleri bildirilmişti. Ancak onlar Batı Trakya'nın tamamen kaybı anlamına gelen bu emre uymayarak, faaliyetlerini sürdürüp bağımsızlıklarını ilân etmişlerdi. Özellikle Türk - Bulgar antlaşmasını engellemek isteğiyle hareket eden Yunanistan'ın elindeki Dedeoğaç'ın 2 Ekim 1913'te Batı Trakya Hükûmetine teslimi sonrasında "Garbi Trakya Hükûmeti Müstakilesi" nin ilânı ve teşkilâtlanmasına hız vererek önemli ölçüde silahlanmışlar ve yaklaşık yirmi dokuz bin kişilik kuvvete ulaşmışlardı. Geniş bilgi için bkz. Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele* (3. Baskı) c. I, Ankara 1992, s. 73 vd.

4 Ali Türkgeldi, *Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi*, Ankara 1948, s. 8-9.

5 T. C. Genelkurmay Başkanlığı, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Başkanlığı Arşivi (ATA-SE Arş.) 5/179, Klasör (K1) 3049, Harb Ceridesi (Hc) 58, Fihrist (F) I.

6 T. C. Genelkurmay Başkanlığı, *Mondros Mütarekesi ve Tatbikati*, c. I, Ankara 1967, s. 25-26.

7 ATASE Arş. 5/179, Kl. 3848, Dosya (D) 68, F. 1, 1-4; Ayn. Arş. Kl. 3849, Hc. 58, F. 1-2, 1-3, 1-8, 1-9, 1-13, -11; Ayn. Arş. 3849, Hc. 39, F. 1-5, 1-14.

Osmanlı Hükûmeti de 5 Ekim 1918'de Mütareke imzalamak için teşebbüs-
te bulunmuştu⁸. Osmanlı Hükûmeti, Mütareke isterken, Wilson Prensipte-
rinin Türklerle meskûn bölgelerin muhafaza edileceğini vadeden 12. Mad-
desine güvenerek, Batı Trakya'yı da geri alabilmeyi ümit etmekteydi. An-
cak, 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nin şartları göz
önüne alındığında Batı Trakya'yı almak şöyle dursun bir çok toprak parça-
sını daha kaybetmesi kaçınılmazdı. Mütareke ile Boğazlar İtilâf Devletle-
ri tarafından işgal edilecek, stratejik noktaların işgali hakkı, demir yolları,
telsiz ve telefon gibi haberleşme vasıtalarının kontrolü, İtilâf Devletlerine
verilecekti. Asayişin sağlanması ve sınırların savunması için ayrılanlar dı-
şındaki ordu birlikleri de terhis edilecekti⁹.

1918'de Trakya'da Millî Teşkilâtlanma

I. Dünya Savaşı'nın sonuna yaklaşıldığı sıradaki gelişmeler Osmanlı
Devleti ve müttefiklerini kaygılandırırken, Eylül 1918'de Almanya'ya gi-
den Talat Paşa, Edirne İstasyonu'nda görüştüğü Trakya ileri gelenlerine
durumun ümitsizliğini anlatarak, halkın bir teşkilât kurması gerektiği yö-
nünde tavsiyede bulunmuştur¹⁰. Osmanlı yetkilileri, Mondros Mütareke-
si'nin imzalanmasından sonra Yunanistan'ın Doğu Trakya üzerindeki
emellerini tam olarak fark edememekle beraber, barış konferansında Batı
ve Doğu Trakya'nın Bulgaristan'a verileceği endişesini taşımaktaydılar.
Dışişleri Müsteşarı Reşat Hikmet Bey, Edirne Milletvekili Faik Beye Bul-
garistan'ın barış konferansında Doğu ve Batı Trakya'yı almak amacıyla fa-
aliyet göstererek "*Trakya Komitesi*" adı altında teşkilâtlandığını anlatmış-
tı. Trakyalıların da Trakya'nın Doğu-Batı ayrımı olmaksızın Türk olduğu-
nu ortaya koyacak belgeleri toplamalarını ve bir cemiyet kurmalarını iste-
yerek, kendisinin de belge teminine yardımcı olacağına dair söz vermiş-

⁸ Türkgeldi, a.g.e., s. 11; Fahri Belen, *Askeri, Siyasal ve Sosyal Yönleriyle Türk Kurtuluş Sa-
vaşı*, Ankara 1973, s. 8.

⁹ Burada Trakya'yı, ilgilendiren hükümler özetlenmiştir, Mondros Mütarekesi'nin tam metni için
bkz. Ali Fuat Türkgeldi, a.g.e., s. 69

¹⁰ Aziz Bey, *Hatıratı, I. Defter*, s. 21, (Trakya Millî Kumandanı, olan Cafer Tayyar Paşanın şah-
si arşivinde, belgeleri ve notları arasında bulunmuştur); Bıyıklıoğlu, a.g.e., c. I, s. 123.

tir¹¹. Aynı gün, henüz İstanbul'dan ayrılmamış olan Talat Paşa ile görüşen Faik Bey, Reşat Hikmet Beyin verdiği bilgi ve tavsiyeden bahsetmiştir. Talat Paşa da kendisine hemen Edirne'ye giderek , Edirne ileri gelenleriyle görüşüp, cemiyetin kurulması için çalışmaları gerektiğini belirtmiştir. Bu sırada Edirne'den İstanbul'a gelen Avukat Şeref Bey ve Belediye Reisi Şevket Beyle birlikte yirmi kişi civarındaki Edirne ileri gelenleri 2 Kasım 1918 de Edirne'li tüccarlardan Yollageldili Kasım Beyin İstanbul'daki bürosunda bir araya gelmiş, bu toplantı ile Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Osmaniye Cemiyeti'nin temeli atılmıştır.

Alınan kararlar doğrultusunda İstanbul'da temsilci olarak kalan Faik Bey dışındakiler Edirne'ye giderek gerekli çalışmalara başlamışlardı. Bu sırada İstanbul'da bir araya gelen Batı Trakyalılar da "*Batı Trakya Komitesi*"ni kurmuşlardı (10 Kasım 1918). Amaçları Batı Trakya'yı yeniden Türkiye'ye kazandırmaktı. Özellikle Wilson Prensiplerine dayanarak, halk oyuna gidilmesi için çalışmalar yapacaklardı¹². Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Heyeti Osmani Cemiyeti'nin 7 Kasım 1918 tarihinde kurulmuş olduğu kuvvetle muhtemeldir, ancak gerekli formaliteler tamamlandıktan sonra 2 Aralık 1918 tarihinde kuruluşu resmen açıklanmıştır¹³. Cemiyet, yayınladığı beyanname ile amacını Edirne Vilâyeti'nde Türklerin ve Müslümanların hukukunu müdafaa etmek olarak izah etmekteydi. Cemiyetin ilk başkanı Edirne Müftüsü Mestan Efendi idi. Bir süre sonra Müftü Hüseyin Hilmi Efendi ve 16 Ekim 1919'daki Edirne Kongresi kararıyla da Edirne Belediye Reisi Şevket Bey başkanlığa getirilmişlerdir.

Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Osmaniye Cemiyeti ve Batı Trakya Komitesi'nin kuruluşlarından bir ay sonra, İstanbul'da ortak hareket etme kararı alması üzerine, buradaki siyasî temsilciler de birlikte faaliyet göstermeye başlamışlardır.

Trakya Paşaeli Cemiyeti, öncelikle Trakya'da Türk ve müslüman nüfusun çoğunluğu oluşturduğunu ispatlamak için çaba göstermiştir. Cemi-

¹¹ Bıyıklıoğlu, a.g.e., c. I, s. 127-128.

¹² Bıyıklıoğlu, a.g.e., c. I, s. 138-139.

¹³ ATASE Arş. 1/1. Kl. 51, D. 200, F. 1; Bıyıklıoğlu, a.g.e., c. I, s. 128-129.

yet üyelerinin büyük kısmı, Doğu-Batı ayrımı yapmaksızın Trakya'da halkoyuna başvurulmasını sağlamak gerektiğini ileri sürmekteydi. Bazıları ise, en iyi çözümün Trakya'nın bağımsızlığını ilân ederek, daha sonra Türkiye'ye bağlanmak olduğunu savunmaktaydı. Yine Cemiyet üyelerinin büyük çoğunluğu siyasî yollarla mücadeleden yana iken, azınlıkta kalan bir kısım üyeler ise silâhlı savunmadan başka kurtuluş çaresi olmadığını bilincindeydi.

Ancak Yunanistan'ın İtilâf Devletleri adına Trakya demiryollarını işgal etmeye başlaması, silâhlı savunma taraftarı olmayan Cemiyet üyelerini de telaşlandıracaktır. Zira, 4 Kasım 1918'de Doğu Trakya'ya gelen bir Fransız alayı Uzun Köprü - Sirkeci Demiryolu'nun kontrolünü ele almıştı. Barış Konferansında bölgenin Yunanistan'a verilmesi konusunun netleşmeye başlaması üzerine bir Yunan Taburu gelerek demiryolunun kontrolünü Fransızlardan devralmıştır. 14 Ocak 1919 tarihinde ise Hadımköy'den Lüleburgaz'a kadar bütün demiryolları Yunan ordusu tarafından işgal edilmiştir. Bunun üzerine Trakya ileri gelenleri harekete geçerek, hem Osmanlı Devlet adamlarıyla hem de İstanbul'daki İngiliz ve Amerikan temsilcileriyle görüşmeler yapmıştı. Amaçlarının Osmanlı Devleti'ne bağlı kalmak olduğunu ifade ederek, Yunanistan'ın Trakya'yı işgaline izin verilmemesini ve demiryollarını işgal eden Yunan taburunun geri çekilmesini istemişlerdi. Verilen cevap özetle Yunanistan'ın İtilâf Devletlerini temsil ettiği idi¹⁴. Görüşmeler sonunda heyet üyeleri arasında sadece Batı Trakya'nın değil, Doğu Trakya'nın da Yunanistan'a verileceği kanaati oluşmuştu.

Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Osmaniyesi'nin İstanbul temsilcileri, o sırada İstanbul'da bulunan Mustafa Kemal Paşa ile de görüşerek, kendisinden Trakya'ya gelip liderlik etmesini talep etmişlerdi. Buna karşılık Mustafa Kemal Paşa, Trakyalıların özellikle Doğu Trakya'yı savunmak için teşkilatlanmalarını istemiştir. Ayrıca Balkan Savaşları sonunda Türk topraklarının dışında kalmış olan Batı Trakya ile, hukukî olarak Türk toprağı olan Doğu Trakya'nın birbirinden ayrı düşünülmesini ve Batı Trakya Türklerinin haklarının savunma yolunun farklı olması gerek-

14 Bıyıklıoğlu, a.g.e., c. I, s. 154.

tiğini ifade ederek, Trakya'ya geçmeyi kabul etmemiştir. Anadolu'da , yurdun tamamına yönelik bir mücadele düşüncesinde olan Mustafa Kemal Paşa, Trakya Paşaeli Cemiyeti üyelerinin o sırada bir Trakya Cumhuriyeti kurmak amacıyla olduklarını anladığını ifade etmiştir¹⁵. Bu konuda Doğu Trakya'da önce I. Kolordu Komutanı daha sonra "*Trakya Milli Kumandanı*" olan Cafer Tayyar Bey de (General Cafer Tayyar Eğilmez Paşa) Atina'da esir bulunduğu sırada Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Osmaniye'si Başkanı Şevket Beyin elinde, üstünde "*Trakya Cumhuriyeti*" yazan bir mühür gördüğünü anlatmıştır. ¹⁶

Mondros Mütarekesi İmzalandıktan Sonra Alınan Askerî Tedbirler

İtilâf Devletleri Mütareke hükümlerine dayanarak Türk ordusunu silâhsızlandırmak ve terhislerini sağlamak amacıyla Anadolu'ya "askerî temsilci", "kontrol subayı" veya "istihbarat subayı" gibi sıfatlarla görevliler göndermeye başlamışlardı. Bu doğrultuda Edirne'ye de 6 Kasım 1918 günü bir İngiliz yarbayı gönderilmişti¹⁷. Doğu Trakya'daki I. Kolordu Komutanı, elindeki silâh ve cephaneyi mümkün olduğu kadar muhafaza amacıyla tedbirler almaya başlamıştı. Buna karşılık Hükûmet, mütarekeye uyarak, silâhların bir an önce İtilâf Devletleri temsilcilerine teslim edilmesini emretmekteydi¹⁸. Bu hususta Harbiye Nezareti ile I. Kolordu Komutanlığı arasında telgraf aracılığıyla yapılan görüşmeler oldukça fazladır. Kolordu Komutanı, özellikle Trakya'ya gönderilen "*Yunan Hat Taburunun*" yerli Rumları silâhlandırmasına karşılık, iç asayişin korunması amacıyla silâhların teslim edilmemesi gerektiği konusunda Harbiye Nezaretini ikna etmeye çalışmaktaydı. Buna karşılık Harbiye Nazırı, Mütareke şartlarına uyması gerektiği hususunda kendisini ikaz ederek, silâhların toplanacağı depoların Harbiye Nezareti'nin emrinde bulunacağını belirterek, Kolordü Komutanını rahatlatmaya çalışmakta idi. Bu arada Edirne'deki İngiliz "*kontrol subayı*" I. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyi silâhların tes-

15 Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, c. II, İstanbul 1981, s. 920.

16 Bıyıklıoğlu, a.g.e., c. I, s. 159.

17 ATASE Arş. 5/1400, Kl. 268, D. 36, F. 7-8.

18 ATASE Arş. 5/1400, Kl. 234, D. 115, F. 7-8.

limi ve askerinin terhis edilmesi işlemlerini yavaşlattığı için Harbiye Nezareti'ne şikayet etmişti. 28 Ocak 1919 günü Harbiye Nezareti'nden Kolordu Komutanı'na gönderilen emirde “*askerin ilk terhis emri mûcibince derhal terhisleri cihetine gidilecek, bu hususta hiç bir âsâr-ı lâkaydı gösterilmeyecektir*” şeklinde sert bir ifade kullanılmakta idi. Cafer Tayyar Bey ise emirindeki askerinin terhisini geciktirdiği gibi, firar olaylarının artması nedeniyle Kolordu'nun takviyesini istemektedir¹⁹.

Bu sırada Trakya'daki Rum halk, Yunan hat taburunun desteğiyle karışıklıklar çıkararak, İtilâf Devletlerinin müdahalesine ortam hazırlamaya çalışmakta idi. Ayrıca Yunan Hükûmeti ve din adamları da Trakya'yı Yunanistan topraklarına katmak amacıyla siyasî faaliyetlerini sürdürmekteydiler²⁰. Yunanlıların kurmuş olduğu “*Trakya Komitesi*” Türk halkının can ve mal güvenliğini tehdit ederek, göçe zorlamaktaydı. Yunanistan Rumları silâhlendirirken, Osmanlı Hükûmeti, Trakya'daki askerî birliklerin silâhsızlandırılmasını çabuklaştırmak için baskı yapmaktaydı. Öyle ki Cafer Tayyar Bey'e gönderilen 27 Nisan 1919 tarihli telgrafnâme ile İtilâf Devletleri temsilcilerine “*bilgim yok, bilmiyorum*” gibi olumsuz cevaplar verilmesinden kaçınılması emredilmekteydi²¹. Ayrıca İngiliz Askerî Temsilcisi Sacon'un Kolordu Komutanı'nın silâhların teslim edilmemesi dolayısıyla yaptığı şikayete karşılık I. Kolordu Komutanı'na Harbiye Nezareti'nden gönderilen bir başka yazıda ise “*Subayların kendi başına sîyasî ve askerî bir harekete kalkışmalarının ilerde Osmanlı Devleti aleyhine kullanılacağı düşünülerek, bir karar almadan önce Nezarete başvurulması gerektiği. . .*” uyarısında bulunulmakta idi. Buna karşılık Cafer Tayyar Bey, Trakya'nın geleceği konusunda endişe duyarak askerî tedbirler almayı sürdürmüştür. Ancak İstanbul Hükûmeti'ni karşısına almak istemeyen Kolordu Komutanı, aldığı tedbirlerin dayandığı nedenleri izah etmeye çalışarak, hangi konularda karar verme yetkisi olduğunun kendisine bildirilmesini istemiştir²².

19 ATASE Arş. 5/1400, KJ. 269, D. 40, F. 19-25.

20 Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, c. I, Ankara 1973, S. 153.

21 ATASE Arş. 5/1400, KJ. 268, D. 36 F. 52.

22 ATASE Arş. 5/1400, KJ. 268, D. 36, F. 57-59.

Bu sırada Edirne'deki Yunan Taburu, Türk ve Müslüman halka yaptığı baskıları arttırdığı gibi Türk Subay ve erlerine de saldırmaya başlamıştı. Cafer Tayyar Bey , Yunan Taburu'nun, bir başka İtilâf Devletine mensup birlikle değiştirilmesi amacıyla, Edirne'deki İngiliz temsilcisi ile görüşmüş ve aynı isteği Harbiye Nezareti'ne de iletmiş, ancak bir sonuç alamamıştır²³. Bundan sonra I. Kolordu Komutanı, Askerî Kanununun 84. Maddesine dayanarak 1300 ve 1301 doğumlu erleri askere çağırmıştır. Bu hareketini, Kolordu'nun terhisler nedeniyle azalan mevcudu ve dağımlığından dolayı, asayişini sağlamak amacıyla jandarmayı takviye etmek şeklinde izah etmiştir²⁴. Takviye edilen Jandarma kuvvetleri, Rum çetelerine karşı mücadele etmeye başlamıştır. 49. Tümen Komutanının emrine verilen Kolordu Süvari Bölüğü, Sahra Topçusu, 24. Alaydan oluşturulan bir Atlı Birlik 49. Tümen de genel asayişin sağlanması için görevlendirilmiştir²⁵.

I. Kolordu Komutanı'nın aldığı bütün tedbirler ve direnişine rağmen Mayıs 1919 başlarında I. Kolordu'ya ait silâhların büyük bir kısmı ile elde kalan silâhların mekanizmaları, topların kamaları ve cephaneleri toplanarak, Edirne, Uzunköprü, Keşan, Akbaş, Tekirdağ, Şarköy ve Hadımköy'deki depolara koyulmuştu. Aynı tarihte Doğu Trakya'daki Türk ordusu, I. Kolordu'ya bağlı 49. Tümen, 60. Tümen ve Çatalca Müstahkem Mevki Kumandanlığından meydana gelmekteydi. Ayrıca, İzmir'in işgalinden sonra Tekirdağ'daki 55. Tümen de I. Kolordu'ya bağlanacaktır²⁶.

15 Mayıs 1919 günü gerçekleşen İzmir'in Yunanistan tarafından işgaline, İzmir'de olduğu gibi Trakya'daki Rumlar arasında da sevinç ve taşkınlıklarla karşılanmış, Edirne'deki Rumlar, Türk ve Müslüman halka karşı saldırılarını artırmıştı²⁷. I. Kolordu Komutanı, İzmir'den sonra Doğu Trakya'nın da Yunanistan tarafından işgalinin İstanbul'u tehlikeye düşüreceğine dair hazırladığı bir raporu Harbiye Nezareti'ne göndermiştir²⁸. Söz ko-

23 ATASE Arş. 1/2, Kl 74, D. 279, F. 34; Ayn Arş. 5/1400 Kl. 268, D. 36, F. 49.

24 ATASE Arş. 1/16, Kl 181, D. 81, F. 307; Ayn Arş. 5/1400, Kl. 268, D. 36, F. 66.

25 ATASE Arş. 1/2, Kl. 74, D. 279, F 66-7; Ayn. Arş 1/16, Kl 181, D. 81, F. 309.

26 Doğu Trakya'daki askerî birlikler ile depolardaki silâh ve cephane miktarı için bkz, Bıyıklıoğlu, a.g.e., c. I. s. 198.

27 ATASE Arş. 1/1, Kl 14. D. 72, F. 78-14, Ayn Arş. 1/6, Kl. 181, D. 81, F. 273, S. Tansel, a.g.e., c. I. s. 168- 173; F. Befen. a.g.e., s. 45.

28 ATASE Arş. 1/1. Kl 13, D. 54, F. 26-5.

nusu raporda Trakya'nın coğrafi ve stratejik yapısı nedeniyle, zamanında tedbir alınmazsa Batı Anadolu ve Trakya'nın da kaybedileceğini ve elindeki askerî kuvvetin Trakya savunmasına yeterli olmadığını belirterek, ihtiyat tedbirleri alabilmesi için Hükûmetin kendisine yetki vermesini istemiştir. Cafer Tayyar Beyin seferberlik ifânı için istediği yetki reddedilmiş ise de, 55. Tümen I. Kolordu'nun emrine verilmiştir.

İzmir'in işgalinden hemen sonra Anadolu'ya geçerek İstiklâl Savaşı'nı başlatan Mustafa Kemal Paşa, ilk olarak Anadolu ve Trakya'daki Millî teşkilâtlar ve ordu komutanlarıyla görüşmelere başlamıştı. 10 Haziran 1919 günü Harbiye Nazırı Cevad Paşadan, Cafer Tayyar Beyin Edirne'de ve I. Kolordu'nun başında olduğunu öğrenen Mustafa Kemal Paşa, aynı gün Cafer Tayyar Beye gönderdiği telgrafla, kendisinden Trakya'daki millî teşkilâtlanmaya önem vermesini, İstanbul'da siyasi yetkiye sahip olmayan bir temsilci bulundurulmasını ve Sivas'ta toplanacak Kongre'ye temsilci gönderilmesini istemiştir. Ayrıca, Edirne'den gönderilecek temsilciler gelinceye kadar Trakya hakkında karar verme yetkisinin kendisine verildiğine dair bir belge gönderilmesini de belirtmişti²⁹. Anadolu'da başlayan Mücadele, Trakya'nın moralini yükseltmişti. Mütareke'nin yeni imzalandığı sırada "*Başımıza geçer misiniz?*" dedikleri Mustafa Kemal Paşanın Millî Mücadele'ye liderlik etmesi Trakyalıları memnun etmişti. Sivas'a temsilci gönderemeyen Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti, Kongre kararlarına uyacağını bildirmiştir. 4-11 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi'nde, Mondros Mütarekesi imzalandığı sırada Türk Ordusunun elinde bulunan toprakların bir bütün halinde savunulması kararlaştırılmıştı. Böylece Batı Trakya bölgesi bu sınır dışında kalmıştı. Ancak Sivas Kongresi kararıyla, artık Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin bir şubesi olarak çalışması gereken Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyelerinin Batı Trakya'yı savunma fikrinden vazgeçemediklerini görmekteyiz³⁰.

18 Eylül 1919'da Bulgaristan'ın İtilâf Devletleri'yle imzalayacağı Barış Antlaşmasının metni belli olmuştu. Batı Trakya'nın Bulgaristan'a bıra-

29 Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, c. III, s. 903-909. Vesika 17, 18.

30 Biyıklıoğlu, a.g.e., c. I, s. 174.

kılan bölgesi dışında Karaağaç, Dimetoka, Sofulu, Dedeğaç, Gümülcine ve İskeçe kazaları “*Müttefikler Arası Trakya Hükümeti*” adıyla Fransız askerî idaresine verilmişti³¹. Hükümet Başkanlığına, Doğudaki Müttefik Orduları Başkomutanı Franchet d’Esperey, Vali olarak da General Charpy atanmıştı. “*Müttefikler Arası Trakya Hükümeti*” ne bağlanan İskeçe’yi Yunanistan’ın işgal etmesi, Batı Trakya’nın Yunanistan’a verileceğini göstermekteydi. Bunun üzerine 7 Ekim 1919’da Edirne’de toplanan Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Batı Trakya’ya yardım etme kararı almıştı. Doğu Trakya’da toplanan Türk millî kuvvetleri Batı’ya geçirilmiş, ancak kayda değer bir başarı elde edememişlerdi³².

I. Kolordu Komutanı 14 Ocak 1920 tarihinde Kolordu’ya bağlı Tümen komutanlarına gönderdiği gizli emirle, Batı Trakya’nın Fransızların idaresinde bulunması nedeniyle, Doğu Trakya’ya yönelik çalışmaları gerektiğini, bu konuda Heyet-i Temsiliye Başkanı Mustafa Kemal Paşanın emirleri doğrultusunda hareket edileceğini bildirmekteydi. Trakya - Paşaeli Cemiyeti üyelerine gönderdiği telgraflarda ise asıl amacın, Doğu Trakya’yı savunmak olduğu, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin aldığı karar doğrultusunda, Meriç’in batısı ile ilgili resmî bir talepte bulunulmayacağını, ancak Batı Trakya’da millî teşkilâtlanmaya yardımcı olarak, hukukî haklarını almalarına destek olunacağını bildirmekteydi. Cafer Tayyar Bey, Mustafa Kemal Paşanın Trakya birliğini savunmanın Doğu Trakya’yı da kaybettirebileceğinden duyduğu endişeye katılmakta, ancak Cemiyet üyeleri bu konuda ısrarlı görülmekteydi ve sonuna kadar da bu tutumlarını değiştirmemişlerdi.

Trakya halkı silâhlı müdafaaı desteklemek konusunda gönüllü değildi. Özellikle İstanbul Hükümeti’nin etkisinde olan Millî Mücadele aleyhtarı bir çok yayının Trakya’ya rahatlıkla ulaşması ve bunun yanında, her gün İstanbul’dan gelip gidenlerin yarattığı olumsuzluklar halkı ümitsizliğe itmekteydi.

31 ATASE Arş. 5/1400, Kl. 279, D. 76, F. 81.

32 Ahmet Aydınlı, *Batı Trakya Faciasının İç Yüzü*, c. I, İstanbul 1971, s. 110.

Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti de gerektiği gibi teşkilâtlanmamıştı. Mustafa Kemal Paşanın verdiği direktifler doğrultusunda Kolordu Komutanı, Tümen komutanlarından millî teşkilâtlanmaya yardımcı olmalarını istemiştir. Cafer Tayyar Bey verdiği emirde, nahiye müdürlüklerine ve büyük Müslüman köylerindeki okulların öğretmenliklerine, Millî Mücadele'ye taraftar olan başarılı subayların tayin edilerek teşkilâtlanmaya yardımcı olmalarını bildirmekteydi. Ayrıca bu subayların gerekirse millî kuvvetlerin başına geçirilerek, savunmada görevlendirilmelerini istemekteydi. Söz konusu emirde, Millî Mücadele'ye taraftar subaylardan bazılarının sivil olarak belirlenen bölgelere gönderilerek, buralarda millî teşkilâtı güçlendirmeleri ve Tümen komutanlarının da buldukları yerlerdeki resmî görevliler ile halkın desteğini sağlamaları yer almaktaydı.

Cemiyetin faaliyetleri ve Kolordunun aldığı tedbirler karşısında telaşlanan Rumlar, Karaağaç'taki General Charpy ve Edirne İngiliz temsilcisi Linster vasıtasıyla Kolordu Komutanı'nı İstanbul Hükûmeti'ne şikayet etmişlerdi. Buna karşı Harbiye Nazırı, Cafer Tayyar Beyden halka silâh dağıtılmasının, Müslümanlara zarar vereceğini öne sürerek, faaliyetlerine son vermesini istemiştir. Hükûmet üyelerinin, I. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Bey hakkında "*bütün iyi niyetine rağmen fazla askerce olan düşüncesiyle silâhlı müdafaaı bir kurtuluş kabul edip, Trakyalılara yardımcı olduğu*" kanaatini taşımalarına rağmen o sırada kendisini görevden almamışlardı³³. Ancak Dahiliye Nezareti'nden Harbiye Nezareti'ne gönderilen bir raporda, Trakya'daki Rumların galeyana gelerek halka daha fazla zulmedileceğinden duyulan endişe Kolordu Komutanına iletildiğinde Cafer Tayyar Bey özetle, Yunanlıların ve yerli Rumların yaptığı mezalimin resmî istatistiklerden çok daha fazla olduğunu, Kolordu ve jandarmanın kendine yetecek silâhı yokken halkı silâhlandırmanın mümkün olmadığını, huzuru bozanların Müslüman - Hıristiyan ayrımı yapmaksızın takip edildiğini, Trakya'nın muhtemel işgaline karşı önceden tedbir alınmanın maddî ve manevî sorumluluğu ile hareket ettiğini açıklayan bir rapor göndermiştir³⁴.

33 ATASE Arş. 5/1400, Kl. 276, D. 76, F. 23-8.

34 ATASE Arş. 5/1400, Kl. 276, D. 76, F. 23.

Mustafa Kemal Paşanın emir ve direktifleriyle Kolorduya bağlı tümen komutanlarına verilen yukarıdaki emirlerin yerine getirilmesi için harekete geçen diğer Tümen komutanlarına rağmen, 55. Tümen Komutanı Alaaddin Bey çekimser davranmıştır. Alaaddin Bey, 26 Ocak 1920 tarihinde Kolordu Komutanı'na gönderdiği bir yazıyla teşkilâtlanmaya yardımcı olacak subayların isimlerini belirlediğini ancak, Tekirdağ Mutasarrıfı Firuzan Beyin buna karşı olduğunu ve kendisinin Tekirdağ'a gelerek Onu aydınlatmasının iyi olacağını belirtmekteydi³⁵. Alaaddin Bey bu dönemde Cafer Tayyar Bey ile işbirliği yapma konusunda tereddüt ederken, bir bürokrat olarak, Osmanlı Hükûmeti'ne bağlı olan Ali Firuzan Beyin etkisinde kalmıştır.

İstanbul'un İşgalinden Sonra Trakya'da Alman Tedbirler

Son Osmanlı Meclisi'nin Sivas Kongresi kararları doğrultusunda Mi-sâk-ı Millîyi kabul ve ilân etmesi (28 Ocak 1920) üzerine İtilâf Devletleri'nin Osmanlı Hükûmeti üzerindeki baskıları artmış ve 16 Mart 1923'de İstanbul resmen işgal edilmişti. İşgal hadisesi, Edirne'deki I. Kolordu Komutanı'na Mustafa Kemal Paşa tarafından bildirilmişti³⁶. Cafer Tayyar Bey işgal haberini alır almaz Mustafa Kemal Paşa'nın daha önce verdiği emirler doğrultusunda, Çatalca'daki İstanbul telgraf hattını kapattırmıştır. Aynı gün 16 Mart 1920 Tarih ve 48/2 numaralı Kolordu emriyle Doğu Trakya'da seferberlik ilân edilmiştir³⁷.

Edirne Valiliği ve mutasarrıflıklara gönderilen beyannâme ile de³⁸ “İstanbul'daki Hilâfet makamı tarafından serbest olarak seçilecek ve millet vekillerinin itimadına mazhar bir kabine Hükûmeti idare etmedikçe” Edir-

35 Cafer Tayyar Paşanın belgeler dosyasından, Alaaddin Bey aynı konuda daha önce verilen emir üzerine de 22. 10. 1919 tarihli bir telgrafında, “Ben askerlerin ne surette olursa olsun hiçbir cemiyetle alakadar olmamaları fikrindeyim. . . Ancak bu öyle bir Cemiyet ki, diğer Cemiyetlerle kabil-i kıyas değildir. Hal böyle olmakla beraber ben yine de bu meselede şahsen uğraşmak için hiç bir vazife tevdi etmeyeceğim. Bu iş için jandarma zabıtlarının meşgul olmasını muvafık görmekteyim. . . ” diyordu.

36 Mustafa Kemal ATATÜRK, Nutuk (15. Baskı) c. III, İstanbul 1981, s. 1232-33, Vesika 255 b.

37 T. C. Cumhurbaşkanlığı Arş. Dolap I, Kutu 7-3, Dosya 19. F. 17-1; Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Vesikalari (HTVD) Dergisi, Yıl 7, Sayı 24, Vesika 606.

38 ATASE Arş. S/1400, Kl. 283. D. 11], F. 62-26; HTVD. Yıl 7, Sayı 24, Vesika 604.

ne'deki mülkî ve askerî idarenin birlikte hareket ederek, Edirne'nin kendi kaderini tayin edeceği duyurulmakta idi. Kolordu Komutanı Beyannâme-de milletin istiklâl ve mevcudiyeti uğrunda yapacağı çalışmalarda vatan-daşın, silâh arkadaşlarının ve hükûmet görevlilerinin yardımını isterken, emniyetin sağlanması için örfî idare ilân edildiğini açıklamaktaydı.

Seferberlik plânına göre öncelikle 1898-1900 doğumlular silâh altına alınacak, yetersiz olduğu takdirde 1886-1893 arasında doğanlar da göreve çağrılacaktı. Ayrıca İstanbul'dan gelecek yayımların halka ulaşması engel-lenmeye çalışılacaktı. Her tümen, kendi bölgesindeki mal sandıklarında, Ziraat Bankalarında ve benzeri yerlerdeki devlet paralarına el koyacak, ha-berleşme vâsıtaları korunarak, düzenli haberleşme sağlanacaktı. Yine tü-menler kendi bölgelerindeki silâh depolarından faydalanacak, piyâde bir-liklerine alınacak er sayısı eldeki silâha göre ayarlanacaktı.

Kolordu seferberlik emrinin yayımlandığı sırada bir İngiliz muhribi de Tekirdağ'a gelmişti. Muhribin Komutanı, Mutasarrıf Firuzan Beyi, 55. Tü-men Komutanı Alaaddin Beyi, Jandarma komutanını ve Polis komiserini muhribe çağırmişti. Cafer Tayyar Beye durumu bildiren Alaaddin Beye ve-rilen emir, kesinlikle muhribe gidilmemesi, kimseyi göndermeyerek derhal seferberlik ilân edilmesi yönündeydi. Ayrıca alınacak tedbirlere karşı çı-kanlara müsamaha edilmeyecek, Firuzan Bey seferberliğe katılmazsa isti-faya davet olunacaktı³⁹. Bunun üzerine, 55. Tümen komutanı Muhribe git-memiş, ancak İngiliz komutanıyla Hükûmet binasında görüşmüştür. Muh-ribin komutanı Alaaddin Beyi gayr-i Müslim halka yapılacak en küçük bir harekette Tekirdağa ve askerî müesseselere ateş açmak için emir aldığını söyleyerek, tehdit etmişti. Alaaddin Bey gereken cevabı vermesine rağ-men, seferberlik ilânında çekingen davranmıştır. Cafer Tayyar Beye sefer-berliğin bir süre ertelenmesini, Edirne Valisi ile Tekirdağ Mutasarrıfı Firu-zan Beyin seferberliğe karşı olduklarını, halkın da isteksiz olması nedeni-yle toplanacak askerin iâşesinin karşılanamayacağını gerekçe göstererek se-ferberlik ilânına karşı çıkmıştır⁴⁰. Alaaddin Bey, Cafer Tayyar Bey ile uzun

39 HTVD, Yıl 7, Sayı 24, vesika 608.

40 HTVD, Yıl 7, Sayı 24, Vesika 610.

stireli görüşmeden sonra hastalığını ileri sürerek İstanbul'a gitmiştir. Tekirdağ'daki 55. Tümen'in komutanlığı vekaleten Kolordu Kurmay Başkanı Yüzbaşı Cemil Beye verilmiştir. Mutassarrıf Firuzan Bey de Padişahın irade-i seniyyesi olmadan seferberlik ilân edilemeyeceğini duyurarak, silâhlı savunmaya karşı olduğunu beyan etmiştir⁴¹. Firuzan Bey ve Alaaddin Beyin sözkonusu tutumları, diğer bölgelerde de etkisini göstermiş ve bu durum Trakya'daki mücadelenin başarısız olmasında büyük bir etken teşkil etmiştir.

Edirne'nin de diğer vatan toprakları gibi işgal edilmesi ihtimaline karşı halkı uyandırmak, manevî güç vererek, Millî Mücadele azmini artırmak amacıyla Kolordu Komutanı ve Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyet-i Osmaniyesi ileri gelenleri 19 Mart 1920 Cuma günü Edirne'de Doğu ve Batı Trakyalıların katıldığı büyük bir miting düzenlemişlerdi⁴². Mitingden sonra bir araya gelen askerî ve mülkî görevliler alınacak tedbirleri görüşmüştür. 31 Mart 1920'de toplanan Lüleburgaz Kongresi'nde ise "*Trakya'da kim tarafından olursa olsun yabancı işgaline ve iç ihtilâl hareketlerine karşı, müdafaa ve mukâvemet*"⁴³ kararı alınmıştır. Kongre'de Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri arasından seçilen "*Trakya Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Merkez Heyeti*" Trakya'nın savunmasıyla ilgili işleri üstlenecekti. Heyet her Livadan iki üye ile Trakya Milletvekilleri ve I. Kolordu Komutanından oluşmakta idi. Bunun yanında Cemiyet'in tespit edeceği bir heyet, Trakya'nın haklarını Avrupa kamuoyu ve Barış Konferansına anlatmak amacıyla Avrupa'ya gönderilecekti. Lüleburgaz Kongresi'nde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Edirne'yi temsil edecek millet vekilleri de seçilmişti. Bunlar, I. Kolordu komutanı Cafer Tayyar Bey, Erzurum'da bulunan Kazım Karabekir Paşa ve Ankara'da İsmet (İnönü) Paşalardı.

Anadolu ve Doğu Trakya'nın iç ve dış saldırılara karşı birlikte hareket etmesi, İtilâf Devletleri'ni telaşlandırmıştı. İstanbul gazeteleri, yayınların-

41 HTVD, Yıl 7, Sayı 24, Vesika 611-618; Cafer Tayyar Paşanın şahsi Arşivi belgelerinden. .

42 *Millet Gazetesi*, Sayı 12, 22. 7. 1948.

43 Bıyıklıoğlu, a.g.e., c. I, s. 216.

da yer verdikleri fetva ve beyannamelerle halkın millî hareketlere katılmasını, katılıp da pişman olanların af edileceğini ilân etmekteydi. Bu tür yayınlar, koyulan sansürlere ve engellemeye karşı yine de Edirne'ye ulaşmakta idi. Bunlara karşı yayınlanan beyannamelerle bir ölçüde başarılı olunuyordysa da bu gibi propagandaların etkisi daha çok Yunan ordusunun Doğu Trakya çıkarması sırasında görülecektir.

Bu sırada Fransızlar, Trakya'da Fransız mandasında bir devlet kurulması hususunda bazı teşebbüslerde bulunmuşlardı. Bunun için Karaağaç'taki Fransız istihbarat subayı Jambat, Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleriyle temasa geçmişti⁴⁴. O güne kadar *Müttefikler Arası Batı Trakya Hükümeti Başkanlığı*'nı yürüten eski İtilâf Devletleri Doğu Orduları Başkumandanı Franche d'Esperey de Trakya'daki millî mukavemeti kırmak amacıyla harekete geçmişti. 6 Nisan 1920 günü Karaağaç'a gelerek Cafer Tayyar Beyle görüşen Franche d'Esperey, kendisinin Paris Barış Konferansı'na bilgi vermek için gideceğini, Trakya hakkında alınacak karar ne olursa olsun, bir maceraya atılarak Edirne'nin harâbe haline gelmesine izin vermemesini ihtar etmişti. Fransız Generali, Edirne'nin her taraftan çevirili vaziyette olduğunu, başarılı olmalarının mümkün olmadığını, İç Anadolu ve Doğu Anadolu'daki bir harekete müttefiklerin müdahalesi daha zor iken, Edirne'de bu imkânın bulunduğunu ve bir asker olarak Pağışahın emirlerine uyması gerektiğini söylemiştir. Moralini bozmaya çalıştığı Cafer Tayyar Beyin, o zaman askerlikten istifa edip, bir vatan çocuğu olarak Yunanlılarla mücadele edeceğini söylemesi üzerine bu defa, Edirne halkının ve yöneticilerinin silâhlı savunmaya taraftar olmadığını ileri sürerek Kolordu Komutanını etkilemek istemiştir. Buna örnek olarak da Tekirdağ Mutasarrıfı Firuzan Bey ve 55. Tümen Komutanı Alaaddin Beyin davranışlarını göstermiştir. Her şeye rağmen başarıya inandığını dile getiren Cafer Tayyar Bey, Franche d'Esperey'in sözlerinden İtilâf Devletlerinin Doğu Trakya'yı iki ay içinde Yunanistan'a vermeye hazırlandığını ve çıkarmanın Tekirdağ'dan başlayacağını anlamıştır⁴⁵. Bu sırada Karaağaç'ta-

44 Bıyıklıoğlu, a.g.e., c. 1, s. 228.

45 Görüşmenin tamamı için bkz. "General Cafer Tayyar Eğilmez'in Haura ve Vesikalarından" *Millet Gazetesi*, sayı 108 - 109, İstanbul 1948.

ki İngiliz İstihbarat Subayı Jambat da, Trakya- Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyelerinden, Trakya 'nın Fransız mandasına bırakılması konusunda hazırladığı bir muhtırayı onaylayarak, Franche d' Esperey'e bu konuda yetki vermelerini önermiştir. Bu muhtıra, görüş ayrılıkları yaratmış ve Cemiyet içinde İtilâf Devletleri'nin himayesinde muhtar bir Trakya fikrini oluşturmuştur.

İtilâf Devletleri, Cafer Tayyar Beyin savunma fikrinden vazgeçmeyeceğini anladıktan sonra Onu görevden aldirmek için faaliyete geçmişlerdi. Bu arada Kolordu'nun artan ihtiyacı, İstanbul ile irtibatını kesen Edirne'yi zor durumda bırakmıştı. İstanbul işgal edilene kadar, yiyecek, giyecek, para ve benzeri ihtiyaçlar buradan sağlanmaktaydı⁴⁶. Silâh ve cephane ise İstanbul'daki "*Teşkilat-ı Mahsusa*" vasıtasıyla getiriliyordu⁴⁷. İstanbul'un işgalinden sonra, Edirne'den İstanbul'a gönderilen İsmail Hakkı Bey, yaptığı görüşmelerin ardından bazı bakanların Trakya'da silâhlı mücadeleye taraftar olduklarını bildirmişti⁴⁸. Anadolu'dan Trakya'ya herhangi bir yardım gelmesi o günün şartlarında mümkün görünmüyordu. İstanbul Hükûmeti'nin, daha önce Çatalca ve Tekirdağ Mutasarrıfları aracılığıyla yaptığı görüşme talebini reddeden Cafer Tayyar Bey, Fransız Doğu Orduları Komutanı General Bourgeon'un bir Fransız subay refakatinde İstanbul'a gidebileceği teklifini değerlendirmişti. Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri toplanarak konuyu tartışmış ve Cafer Tayyar Beyin İstanbul'a gitmesine karar verilmişti.⁴⁹ Kolordu Komutanı İstanbul'a hareketini bir telgrafla Heyet-i Temsiliyye Başkanlığı'na da bildirmişti.

Cafer Tayyar Bey İstanbul'da Hükûmet üyeleriyle temasında Dahiliye Nazırı Reşit Bey tarafından iyi karşılanmış, görüşmeden bir kaç gün sonra Milî Mücadele'ye taraftar olan Ali Rıza Bey Edirne Valiliğine atanmıştır. Nafia Nazırı Cemil Paşanın da "*mümkün olan yardımı yapmaya hazırız*" sözünü vermesine rağmen, bu söz yerine getirilmediği gibi, Edirne'ye

46 Bıyıklıoğlu, a.g.e., c. 1. s. 228-230.

47 Samih Nafiz Kansu, *İki Devrin Perde Arkası* (Anlatan Hüsamettin Ertürk), İstanbul 1957, s. 117-118.

48 ATASE. Arş. 6/2612, Kl. 294. D. 4. F. 26.

49 Cumhurbaşkanlığı Arş. Dolap 1, kutu 7-3. D. 1. F. 17-3.

dönmesi engellenmeye çalışılmıştı.⁵⁰ 14 gün sonra Edirne'ye dönen Cafer Tayyar Bey, Mustafa Kemal Atatürk'e İstanbul'daki görüşmeleri hakkında bilgi vermiş ve İstanbul'a gitme nedenini "*Trakya'nın özel durumu ve halkın isteği ile Hükûmet merkeziyle anlaşmış bir şekilde işleri idare etmekte kat'i bir zaruret vardır, son hareketimin nedeni budur*" şeklinde izah etmiş, teferruatlı bilgi vermemiştir.

Cafer Tayyar Beyin İstanbul'a gitmesi, Trakya'nın geleceğini olumsuz yönde etkilemiştir. Onun gidişinden hemen sonra Osmanlı Hükûmeti kendisini görevden alarak, 60. Tümen Komutanı Albay Muhiddin Beyi I. Kolordu Komutanlığına atamıştır. Ayrıca Cafer Tayyar Beyin görevden uzaklaştırdığı Tekirdağ Mutasarrıfı Firuzan Bey de görevine dönmüş, Firuzan Bey ve Kolordu emirleri arasında kalarak hastalık gerekçesiyle İstanbul'a gitmiş olan Alaaddin Bey de Tekirdağ'a gelmişti. Bunun üzerine 55. Tümen Komutanlığını vekaleten yürüten Cemil Bey İstanbul'a gitmiştir⁵¹. Bu sırada İstanbul telgraf hattı da açılmıştı. Bütün bunların yanında Cafer Tayyar Beyin Edirne'ye döndüğünde, Muhiddin Beyin görevini iade etme teklifini kabul etmemesi de Trakya savunmasında, iki komutanlı bir ordu yarattığından dolayı iyi olmamıştı. Cafer Tayyar Beyin bu tavrının nedeni İstanbul tarafından atanmış olan bir Kolordu Komutanının halka güven vereceği düşüncesi idi. Ancak, Muhiddin Bey, silâhlı savunmaya taraftar olmakla birlikte, Anadolu ile irtibat kurulmadığı takdirde İstanbul'dan yardım alınabileceğini ümit etmekteydi. Bu tarihten sonra Ankara ile irtibatı, Trakya Paşaeli Cemiyeti ve Cafer Tayyar Bey sağlayacaktır.

İstanbul Hükûmeti tarafından görevden alınan Cafer Tayyar Beye TBMM tarafından "*Rumeli Umum Kumandanlığı*" görevi verilmişti⁵².

50 Cumhurbaşkanlığı Arş. Dolap 1, kutu 7-3, D. 19, F. 17-4; ATASE Arş. 1/4282, Kl. 554, D. 2, F. 73. Cafer Tayyar Beyin Damat Ferit Paşa ile görüşmesi oldukça sert geçmiş, Sadrazam "*Koyu İttihatçı*" olduğu gerekçesi ile tutuklanmasını istemiş ise de Fransızlar kabul etmemiş, İngilizlerin tavsiyesi ile istasyonda tutuklama teşebbüsü de başarılı olamamıştır. Cafer Tayyar Beye refakat eden Fransız Subayın tercümanı Bursa'da 56. Tümen Komutanı Bekir Sami Beye Cafer Tayyar Beyin tartışma sırasında Damat Ferit Paşanın yüzüne tükürdüğünü söylemiş ise de bu konuya Cafer Tayyar Beyin notları ve hatıratında rastlanamamıştır

51 ATASE, Arş. 2/2612, 14. 394, D. 4, F. 25.

52 ATASE Arş. 1/4282, Kl. 613, D. 16. F. 11.

4 Mayıs 1920 tarihinde Edirne'ye gönderilen bir yazıyla Muhiddin Beyin ancak Cafer Tayyar Beyin emrinde bir görev yürütebileceği bildirilmektedir. Ayrıca 9 Mayıs 1920 günü toplanan Edirne Kongresi'nde uzun tartışmalardan sonra Yunanistan'ın işgaline karşı savunma kararı alınmış ve Cafer Tayyar Beye "Trakya Millî Kumandanı" ünvanı verilmesi kararlaştırılmıştır.⁵³

Doğu Trakya'nın Savunma Hazırlıkları ve Komutanlar Arasındaki Fikir Ayrılıkları

Trakya – Paşaeli Mudafaa-i Hukuk Cemiyeti Edirne Kongresi'ni gerçekleştirirken San-Remo Kongresi'nde belirlenen barış şartları da 11 Mayıs 1920'de Osmanlı Hükûmeti temsilcilerine bildirilmiştir. Buna göre Doğu Trakya yani Edirne Vilâyeti de Yunanistan'a veriliyordu. Hükûmetin bazı maddelere itirazı üzerine görüşmeler başlamış, her şeye rağmen Yunanistan'a Trakya'yı işgal hakkı verilmiştir.

Doğu Trakya'yı savunmaya hazırlanan ordunun ihtiyaçlarını sağlama görevi Trakya Paşaeli Mudafaa-i Hukuk Cemiyeti Merkez Heyeti'ne verilmişti. Cemiyetin Edirne dışındaki şubeleri yiyecek ve para gibi ihtiyaçlarını halktan temin etmeye çalışmaktaydı. I. Kolordu Komutanı Muhiddin Bey, 14 Mayıs 1920 günü yayımladığı Kolordu emriyle⁵⁴ askere çağrılan 1900 doğumluları doğrudan Kolordu bünyesine alma yerine jandarma teşkilâtında görevlendirmek istemekteydi. Bu konuda *Trakya Millî Kumandanı* ile aralarında fikir ayrılığı vardı. Ayrıca iki komutan arasında Yunan taarruzu karşısında Kolordunun alacağı düzen konusunda da anlaşmazlık söz konusu idi. Muhiddin Bey, birlikleri dağınık bir şekilde yerleştirmekten yana idi. Cafer Tayyar Beyin, Yunan ordusunun Saros Körfezi ile Enez'e çıkarma yapma ihtimali olmadığını söylemesine rağmen, o, aksini düşünerek buralara yönelik bir plân yapmıştı. Çıkarmanın Tekirdağ'a yapılması daha güçlü iken, başından beri Millî Mücadele konusunda tam olarak ikna edilmeyen bu bölgenin savunması, 55. Tüme'ne verilmişti. I. Ko-

53 AYASE Arş. 5/1400, Kl. 74, D. 49, F. 1-20.

54 AYASE Arş. 5/1400, Kl. 74, D. 49, F. 1-20.

lordu Komutanı, genel seferberlik ilânı konusunda da geç kalmıştı. Yunanistan'ın Batı Trakya'yı işgale başlaması ve Meriç hattını teslim almasından sonra resmen seferberlik ilân etme kararı alınmıştı.

20 Haziran 1920'ye kadar seferberlik emrine uyanlarla birlikte kolordunun mevcudu 17 bine ulaşmıştı. Millî müfrezelere katılanlar ise 800 kişi civarında idi. Muhiddin Bey, yapmış olduğu plânlarda millî kuvvetleri hesaba katmıyordu. Bu kuvvetlerin idaresi Cafer Tayyar Beye verilmişti. Millî kuvvetlerin başında genellikle yedek subaylar ve başarılı olabilecek komutanlar bulunmaktaydı. Ancak Muhiddin Bey, milislerin çete faaliyetine girişerek, Kolordunun düzenini bozmalarından endişe etmekteydi⁵⁵. "Trakya Millî Kumandanı" ile I. Kolordu Komutanı arasında savunma konusunda da fikir birliği yoktu. Cafer Tayyar Bey, bazı bölgelerin boşaltılarak Yunan ordusunu kesin darbe vurulabilecek yerlere çekmeyi, özellikle Istranca Dağlarının savaşı kabul etmeye müsait olduğunu düşünerek, plânın buna göre yapılmasını istemekteydi. Muhiddin Beyin plânı ise Doğu Trakya'nın her noktasında savunma yapmaktı. I. Kolordu Kurmay Başkanı Nafiz Bey de geniş bir alanda savunmanın başarılı olamayacağını, Edirne'nin kuzeyinde, Meriç ve Tunca arasında kesin savunma yapmak gerektiğini ileri sürmekteydi.

Muhiddin Beyin Yunan taarruzu başlamadan önce verdiği emirlerde, kolordunun başarısız olması durumunda Edirne'den ve Kırklareli'nden Bulgaristan'a geçmeyi plânladığını açıklaması da sonucu etkilemiştir. Halbuki Mustafa Kemal Paşa, gönderdiği emirlerde Yunan ordusunun gücü büyük olsa da harekâtın mümkün olduğu kadar uzatılmasını istemekteydi. Hepsinden önemlisi Trakya tamamen işgal edilse dahi müstakil bir karar alınmayacak, Ankara'nın görüşü istenecekti⁵⁶.

Bu sırada I. Kolordu erlerini ve millî kuvvetleri firara teşvik etmek için çeşitli yollar denenmekteydi. Yunan uçakları Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Rumca bildiriler atarak, Doğu Trakya'yı işgal edecek Yunan ordusunun

⁵⁵ Cumhurbaşkanlığı, Arş. Dolap 1, kutu 7-3, D.19, F.17-5; Aziz Bey, *Hatıratı, II. Defter*, s.39; Büyüklüoğlu, a.g.e., c.II, s.324-331.

⁵⁶ *Nutuk*, c.II, s.489, vd.

refah getireceğini, Batı Trakyalıların Yunan ordusundan ve idaresinden memnun olduklarını iddia etmekteydiler⁵⁷. Rum çeteleri de Batı Trakya yönünden köyleri ve jandarma karakollarını basarak halka baskı yapıp, jandarmaları öldürmekteydi. Bir yandan da bunlarla mücadele etmek gerekmekteydi. Yunan ordusu taarruza hazırlanırken ve propagandalarla halkı etkilemeye çalışırken, Osmanlı Hükûmeti hâlâ halkın silâhlendirilmesini, meselenin siyasî yollarla çözüleceğini söyleyerek, kolordunun elindeki silâh miktarını öğrenmek için bilgi istemekteydi⁵⁸.

Yunan Taarruzu ve Doğu Trakya'nın İşgali

20 Haziran 1920 günü Yunan ordusuna bağlı uçakların harekâtı başlamıştı. Bu sırada Doğu Trakya'daki Türk Ordusunun düzeni şöyle idi: 40. Tümen, Albay Şükrü Naili Bey komutasında Edirne ve civarında, 60. Tümen, Cemil Bey komutasında Uzunköprü, İpsala, Kadıköy, Şarköy ve Yerköy'ü içine alan bir bölgeye yerleşmişti. 55. Tümen ise Alaaddin Bey komutasında Tekirdağ, Hayrabolu, Çorlu ve Çatalca bölgesini tutmuştu. Birinci Kolordu Süvari Bölüğü, Vize ve Saray ilçelerinde, firâilerin takibiyle uğraşmaktaydı. Kolorduda 761 subay ve askerî memur, 17500 er, 1000 tüfek, 40 makineli tüfek, 53 Top, tüfek başına 350 fişek, toplar için her top başına 1000 mermi, sahra topları dışındakilere ise 100-160 mermi bulunmaktaydı⁵⁹. Yunan ordusu Doğu Trakya'ya önce üç tümenlik bir kolordu ile girmeyi düşünürken, Trakya'da seferberlik ilân edilince daha fazla kuvvet toplamaya ihtiyaç duymuştur. Bursa'daki 10. İzmir Tümeni de Doğu Trakya'ya sevk edilmişti. Batı Trakya'da da üç tümen gücünde bir askerî güçleri bulunmaktaydı.

Yunan Ordusu, 20 Temmuz 1920 günü Marmara kıyısından başlayan harekâtla Ereğli ve Sultanköy'e asker çıkarmayı başarmıştı. Aynı anda Tekirdağ kıyılarında da çıkarma başlamıştı. Tekirdağ'daki 55. Tümen, fazla direniş gösteremeden geri çekilmeye başlamıştı. Tümene bağlı 168. Piya-

57 ATASE arş. 5/1400, Kl.279, D.3, F.139.

58 ATASE arş. 5/1400, Kl.239, D.32, F.6-2; Ayn. Arş. Kl.74, D.49, F.1-21., Bıyıklıoğlu; a.g.e., c.I, s.335.

59 ATASE arş. 5/1400, Kl.739, D.32, F.6-2.

de Alayı Ereğli ve Sultan Çiftliği'ne çıkarma yapan Yunan birlikleri karşısında mevzilerini koruyamamış, asker arasında firar başlamıştı⁶⁰. 55. Tümen Komutanı Alaaddin Bey, emrindeki subaylarla Muratlı-Babaeski yönüne geçmişti. 55. Tümenin bu hareketi, 60. Tümeni de zor durumda bırakmıştır. 49. Tümen bölgesinde 21/22 Temmuz gecesinde yapılan Yunan taarruzu ise Şükrü Naili Beyin gayretleriyle geri püskürtülmüştü.

Bu sırada Tekirdağ'dan gerilere çekilen askerleri gören halk da telaşa göçe başlamıştı. *Trakya Millî Kumandanı*, yayınladığı emirle firarî erlerin köylerde barındırılmamasını ve takibini istemiştir. Bir taraftan da "*düşmanın bu harekâtının azim ve irade-i milliye karşısında hiç bir kıymeti ve ehemmiyeti olamaz, yeter ki bizler bu imânı gösterelim*" sözleri ile halkın ve askerinin moralini düzeltmeye gayret etmekteydi⁶¹. Bütün bu çabaya rağmen, Saray kazasında halk isyan etmiş, eşraftan biri kaymakamlığı biri de jandarma komutanlığını üstlenmişti. Burada Rum ve Türklerden oluşturulan bir heyet Yunanlıları Çorlu'ya davet etmek üzere gönderilmiştir. 55. Tümen'in dağılmasından dolayı bu harekete engel olunamamıştır. 55. Tümen Komutanlığından istifa eden Alaaddin Beyin yerine Çanakkale muharebelerinde 34. Alay Komutanlığı görevinde bulunmuş olan Yümnü Bey getirilmiş ancak O da dağılan birlikleri toparlamayı başaramamıştır⁶².

23 Temmuz 1920 günü Sazlıdere'deki I. Kolordu karargâhında bir araya gelen *Trakya Millî Kumandanı* Albay Cafer Tayyar Bey ve I. Kolordu Komutanı Muhiddin Bey; Babaeski'de toplanarak harekete geçmeyi plânlamışlardı. Fakat Babaeski'de toplanması beklenen erlerin büyük çoğunluğunun ayrılarak köylerine gitmesi yüzünden söz konusu plân uygulanamamıştır. Aynı gün verilen Kolordu emriyle, elde kalan kuvvetlerin Bulgaristan sınırına doğru gitmeleri bildirilmiştir. Kolordu karargâhı da Lala Paşaya alınmıştı⁶³. O günün akşam üzeri Babaeski'deki birliğin toparlanamadığını haber alan *Trakya Millî Kumandanı* burada yapılacak savunmanın

60 Firarlar dolayısıyla Alay Komutanı Kürşat Beyin elinde Anadolu'dan gelmiş olan 50 erden başka bir kuvvet kalmamıştı. ATASE, Arş. 5/1400, Kl.751, D.74, F.1-22.

61 ATASE, Arş. 5/1400, Kl.751, D.74, F.1-23, 1-24.

62 Aziz Bey *Hatıratı, II. Defter*, s. 46; Bıyıklıoğlu a.g.e., c.1, s.259-361.

63 Bıyıklıoğlu a.g.e., c.1, s. 364.

sonuç vereceğini düşündüğünden dolayı toparlanma imkânı olup olmadığını ve Yunan ordusunun gücünü öğrenmek amacıyla 24 Temmuz 1920 sabahı Havsa'dan Babaeski'ye keşfe gitmiştir. Yolda atının tökezlemesi sonucu düşerek bayılan Cafer Tayyar Beyin öldüğünü düşünen refakâtîndekiler, Yunan süvarilerinin yaklaşması üzerine kendisini orada bırakarak uzaklaşmışlardı. Cafer Tayyar Bey, Bostanlı Köyü yakınlarında köylüler tarafından bulunmuş ve civarda bulunan Yunan süvari takımına teslim edilmiştir⁶⁴.

Bütün bunlar olurken yalnız 49. tümen komutanı Şükrü Naili Bey Karaağaç'ta çarpışmayı sürdürmekte idi. Lala Paşa'ya çekilen erlerin çoğu köylerine dönmüş 55. ve 60. Tümenlerin kalan mevcudu ve büyük bir göçmen topluluğu Bulgaristan sınırına ulaşmıştır. Cafer Tayyar Beyden haber alamayan I. Kolordu Komutanı Muhiddin Bey 24 Temmuz 1920 günü Bulgaristan'a geçme emri vermiştir. Ayrıca Edirne'deki 49. Tümen de 24/25 Gecesi Bulgaristan sınırına doğru hareket ettirilmişti⁶⁵. Bundan sonra gerçekleşen işgalle Doğu Trakya Yunanistan'ın eline geçmiştir. Yunan işgali altındaki bölge halkı, Anadolu'daki Millî Mücadele zaferle sonuçlanıp Mudanya Mütarekesi imzalanana kadar, siyasî mücadelelerini sürdürmeye çalışmıştır.

Sonuç

Ele aldığımız süreç içerisinde Trakya'da verilen mücadelenin başarısız olma nedenlerini şöyle değerlendirmek mümkündür.

Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı tarihten itibaren Edirne'de bulunan I. Kolordu'nun silâh ve cephanesini elde tutma çabaları, İstanbul Hükûmeti ve İtilâf Devletleri temsilcilerinin engellemeleri sonucunda büyük ölçüde başarılı olamamıştır.

Edirne Vilâyeti'nin coğrafi konumu pek çok olumsuzluğun temel nedeni olarak görülmektedir. Bölgenin İstanbul'a yakınlığından dolayı Millî Mücadele aleyhindeki yayınların bölgeye girişinin engellenememesi, hal-

64 ATASE, Arş. 5/1400, Kl. 2131, D. 8, F. 8.

65 Bıyıklıoğlu, a.g.e., c.1, s. 365-367.

kın mücadele azmini kırmıştır. Balkan Savaşlarının acı tecrübelerinin etkisini üzerinde taşıyan bölge halkı Yunanistan'ın Batı Trakya'yı işgal etmesine kadar silâhlı savunmaya tam olarak destek vermemiş, meselenin daha çok siyasî yollarla çözülmesini istemiştir. Bunun neticesi olarak İstanbul'un işgalinden sonra ilân edilen seferberliğe katılanların sayısı 3000 kişi civarında kalmıştır. Ayrıca Doğu Trakya'nın her taraftan sarılı, dar bir bölge olması elde kalan birlikleri geriye çekerek toparlanma imkânı da vermemiştir.

Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri arasındaki fikir ayrılıkları yanında Çatalca ve Tekirdağ Mutasarrıfları gibi İstanbul Hükûmetine bağlılık duygusuyla hareket eden mülkî memurların tutumları da Cemiyetin kısa sürede teşkilâtlanmasını engellemiş, bu da silâhlı mücadele azmini kıran önemli etkenlerden biri olmuştur.

Cemiyet üyelerinin çoğunun silâhlı savunmanın başarısız olacağı düşüncesini taşıması ve siyasî yollarla mücadele eğiliminin daha yoğun olması, onları farklı çözüm yolları aramaya itmiştir. Bir çok Cemiyet mensubunun özellikle Fransızların yönlendirilmesiyle Trakya'da Fransız manda ve himayesini istemeleri veya bağımsız bir devlet kurma düşüncesini taşımaları da millî teşkilâtlanmanın aksamasına katkı sağlamıştır.

Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyelerinin ve I. Kolordu mensuplarının bir kısmının Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin bir şubesi olarak hareket etmedikleri, Ankara'dan ziyade İstanbul'a bel bağladıkları da bir gerçektir. Aslında Anadolu'nun desteğini almakta zorlanan bölgenin zorunlu ihtiyaçlarını İstanbul'dan sağlanması sebebiyle bölgenin İstanbul'la irtibatını tam olarak kesmesi de mümkün olmamıştır.

Doğu Trakya'da başarıyı engelleyen faktörlerden biri de Cemiyet üyeleri ve askerî yetkililer arasında Balkan Savaşları sonunda Osmanlı Devleti sınırları dışında kalmış olan Batı Trakya'nın da kurtarılma düşüncesi ve bu amaca yönelik faaliyetleri olmuştur.

I. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyin 20 Nisan 1920 tarihinde İstanbul'a gitmesi de Trakya'da mücadeleyi olumsuz yönde etkileyen sonuçlar doğurmuştur. Kendi ifadeleriyle "*Trakya müdafaa-i çaresizlikten çöke-*

cek gibi görünüyordu. İstanbul'la temas etmekle bu çöküntüye mani olmak mümkün oldu" şeklinde izah edilen⁶⁶ bu seyahat o gün için gerekli görül-müş ve Kolordu askerini iâşesini dahi temin edemez durumdayken bir öl-çüde maddeten rahatlamıştı. Ancak yukarda söz konusu edildiği gibi, ken-disini görevden alan İstanbul Hükûmeti, Kolordu Komutanlığına Muhid-din Beyi tayin etmişti. Cafer Tayyar Bey TBMM ve Edirne Kongresi ka-rarlarıyla bir anlamda Başkomutanlık yetkisi verilmiş ise de I. Kolordu Komutanı Muhiddin Bey ile emir komuta zinciri içinde çalışmaları pek de mümkün olmamıştır. *Trakya Millî Kumandanı* ile I. Kolordu Komutanı arasındaki görüş ayrılıkları, Doğu Trakya'da Türk Ordusunun, Yunan Or-dusu karşısında başarısını sağlayacak bir savunma plânı yapılmasına im-kân vermemiştir. En azından daha uzun bir süre devam edebilecek savun-manın bir kaç gün içinde çökmesine neden olmuştur. I. Kolordu Komuta-nı Muhiddin Beyin Milis kuvvetlerini savunma plânının dışında tutmaya çalışması, onlardan yeterince yararlanma imkânını ortadan kaldırmıştır. Buna karşın Anadolu'da ilerleyen Yunan Ordusu, Trakya'ya bir tümenini gönderme imkânı bulmuş savaş tecrübesi olan Yunan birlikleri oldukça et-kili olmuştur.

Tekirdağ'da bulunan 55. Tümen'in, Yunan Ordusu karşısında fazla bir varlık gösterememesi ve kısa sürede dağılması diğer cepheleri de etkile-miştir. Seferberlikle silâh altına alınan erler arasındaki firar olaylarının bo-yutu görülmemiş ölçüde olmuştur. Köyleri yakın olan ve kısmen sivil gi-yimli erler, ilk başarısızlıktan sonra firar etmişlerdir. Bu sorunun temel ne-deni, İstanbul'un bölge halkı üzerinde fazla etkili olması ve meselenin öneminin yeterince anlatılamaması olmalıdır.

Trakya Millî Kumandanı Cafer Tayyar Beyin bir talihsizlik sonucu esir düşmesi ve I. Kolordu Komutanı Muhiddin Beyin, daha askerî harekât baş-lamadan birliklere başarısızlık halinde Bulgaristan sınırında toplanma em-ri vermesi de alınan olumsuz sonuç üzerinde etkili olmuştur.

66 Bıyıklıoğlu, a.g.e., c. I, s. 236.